

Vědomí (Bewußtsein)

Jaspers uvádí jako specifickou charakteristiku vědomí to, že je schopno se obrátit k sobě samému („Das Bewußtsein wendet sich auf sich selbst. Es ist nicht bloß in Richtung auf Gegenstände, sondern in Rückbiegung, es reflektiert auf sich; d.h. es ist nicht nur Bewußtsein, sondern auch Selbstbewußtsein. Die Reflexion des Bewußtseins auf sich ist etwas ebenso Selbstverständliches und Wunderbares wie die Intentionalität.“ 3337, S. 7.) To je ovšem jen částečná pravda, neboť to zahrnuje naprosto nedoložený a mylný předpoklad, že jistý obdobný „obrat k sobě“ neexistuje nebo je dokonce vyloučen na nižších úrovních, kde se o vědomí nedá ještě mluvit. Je pouze otázkou volby, budeme-li termínu „reflexe“ užívat výhradně pro obrat vědomí k sobě, nebo budeme-li při tom myslet i na obrat dějící se, ale aktivní události k sobě: každá událost je (musí být) aktivní nejen v tom, že vykonává své „bytí“, ale také v tom, že se aktivně vztahuje k jiným událostem a s výsledky tohoto vztázení navenek se opět vrací k sobě, aby upravila a opravila svůj další průběh, tj. na to, jak bude nadále své bytí vykonávat. Setkání dějící se události s jinými dějícími se událostmi nelze zjednodušeně chápat jako pouhé „působení“ navenek, ale je třeba mu rozumět jako vzájemnou komunikaci, vzájemné reagování událostí na sebe. Ovšem vyvozovat z toho, že i události nejnižších úrovní jsou vybaveny jakýmsi „proto-vědomím“, by bylo poněkud zkratové. Vědomí a myšlení je druhem (typem) reaktivity, ale reaktivita na nižších úrovních se obejde bez „uvědomění“. – To platí nepochybně také o „paměti“, která nemůže být omezoována na paměť vědomou či uvědoměnou. Každá, i ta nejnižší (nejjednodušší) událost si ve svém průběhu musí „pamatovat“ svůj dosavadní průběh, a to zejména tam, kde v důsledku oboustranně aktivního setkání s jinou událostí (jinými událostmi) původní rozvrh tohoto průběhu mění (upravuje nebo opravuje). A taková paměť samozřejmě předpokládá schopnost se k sobě vrátit, tj. vrátit se k něčemu, co sice bylo, ale už není, a z čeho zůstaly jen „stopy“ v oné „paměti“.

(Písek, 140518-3.)